

L'eclosió tranquil·la del jazz valencià

La coincidència de l'arribada d'una jove generació molt ben preparada amb la maduresa que han assolit els noms més coneguts de l'escena valenciana ha donat com a resultat una considerable revitalització del jazz valencià. No obstant això, els jazzistes encara han de fer front a alguns problemes, com la distribució dels seus treballs i la manca d'un circuit estable d'actuacions.

A València, ja fa temps que se sent parlar de jazz. Però no només dins dels àmbits especialitzats, sinó també en els circuits més profans. Ni tampoc es parla només dels grans mites americans, sinó de noms i cognoms que sonen molt més propers. I és que l'arribada d'una nova generació d'artistes que xafa amb molta força, unida a l'experiència i la qualitat dels artistes més veterans, alguns d'ells considerats els millors de l'estat en la seua especialitat, han acabat provocant una mena d'eclosió que, a banda d'un notable increment del nivell, s'ha traduït en tot un seguit de novetats discogràfiques –algunes ja editades amb gran èxit de públic i de crítica i altres a punt de publicar-se– i en un augment considerable de la demanda en les escoles especialitzades.

La darrera edició dels premis de la Nit de Jazz Valencià, que organitza Promusics (Associació Valenciana de Músics de Jazz i Música Creativa), al final de desembre de l'any passat, va ser una gran mostra d'aquest bon moment. Tot i que la trajectòria d'aquests guardons –que atorguen els mateixos professionals en reconeixement a la tasca dels seus companys– és encara molt curta i denota una certa endogàmia, el cert és que els premis han tingut una repercussió mediàtica que, a la fi, ha acabat aconseguint un dels principals objectius de Promusics: la promoció i difusió dels treballs dels artistes valencians en un moment que el mercat discogràfic dóna escasses oportunitats a les propostes no estrictament comercials.

Noms com els dels ja consagrats Ricardo Belda, Pep Cantó, Ramón Car-

do, Joan Soler, Ximo Tébar o Felipe Cucciardi acompanyaren en la nit més particular del jazz valencià els d'Ester Andújar o David Pastor, dues de les joves promeses –encara que ja tenen poc de promesa– del jazz valencià. Més enllà dels premiats, però, el que han deixat clar aquests segons premis Promusics és que alguna cosa s'està movent a l'escena jazzística valenciana. Però sobretot, que ha començat a sortir a la llum el treball de molts anys.

“És indiscutible que ara per ara el jazz valencià compta amb un potencial que mai no havíem conegut –comenta el guitarrista Joan Soler–. I el nivell musical que han assolit les noves generacions permet crear grans expectatives amb vista al futur.” “La producció discogràfica –afegeix el saxofonista Ramón Cardo, company de fatigues de Joan Soler– és considerable, i si ho afegim a la promoció que signifiquen els premis i a la qualitat dels treballs, la veritat és que és cert que passem per un dels millors moments.”

Aprendre tocant. Part de la culpa d'aquest revifament del jazz al País Valencià la té la proliferació d'escoles especialitzades que han permès als més joves aprendre i perfeccionar-se amb garanties (els conservatoris professionals, de moment, no inclouen el jazz). I els resultats s'han fet notar, com també ha donat els seus fruits la tasca que des de mitjan anys vuitanta realitza el saxofonista Francisco Blanco “Latino” al capdavant de Sedajazz, una gran orquestra de vint músics que abans de convertir-se en la *big band* més potent del País Valencià va començar promovent l'afició a través

La cantant Ester Andújar és un dels exemples del talent de les noves generacions del jazz valencià. Al final de l'any passat va publicar el seu primer treball, *Tristeza de amar*, amb el segell del guitarrista Ximo Tébar, Omix Records. Tot i que el jazz cantat gosa de molta tradició a casa nostra, Ester Andújar, juntament amb Eva Dénia, Arantxa Domínguez, Pepa Blasco i Cristina Blasco, han encetat un projecte, *Dóna'm jazz*, per posar les seues veus als grans clàssics del jazz a través d'un seguit de concerts arreu del País Valencià. El resultat d'aquest treball es veurà en forma de disc al final d'any.

d'activitats diverses relacionades amb el jazz per als més joves. "Amb els tallers, les classes i els concerts –recorda Latino– vam crear una gran escola que va arribar a tindre més de cent alumnes i que posteriorment ens va permetre crear un grup estable." Efectivament, al 1991 va nàixer la Sedajazz Big Band, on s'han format molts dels jazzistes que comencen a despuntar.

El germen d'aquell col·lectiu de músics va permetre també començar a organitzar seminaris, on els músics procedents de l'escola americana i europea es barrejaven amb els aprenents valencians. Avui, després de catorze anys, aquests seminaris "sempre deficitaris", segons recorda Latino, s'han convertit en una de les trobades de músics de jazz més prestigioses de l'estat. "Del que es tracta –assegura Latino– és d'aconseguir que durant una setmana de convivència intensiva els músics puguen aprendre al màxim. Portem gent solvent didàcticament, amb l'únic objectiu que contagien la il·lusió i les bones vibracions."

Ara, Sedajazz acaba de traure al mercat el seu segon disc, *Muñequita linda*, un treball d'homenatge a les grans orquestres de jazz dels anys cinquanta i seixanta. El disc ha comptat amb la col·laboració de veus destacades del jazz estatal i del saxofonista Perico Sambeat, padrí per excel·lència del projecte de Sedajazz i un dels valencians més internacionals en aquest camp. Tot i la indubtable qualitat del disc, que en realitat és enregistrat des de fa més d'un any i mig, els problemes amb la distribuïdora han impedit que no s'haja pogut trobar al mercat fins ara.

El malson de la distribució. Les dificultats de Sedajazz amb *Muñequita linda*, però, no han estat excepcionals. La distribució, de fet, és un dels entrebancs principals amb què es troben avui els jazzistes valencians. "Tot el temps i l'esforç que inverteixes a gravar un disc es queda en no-res si la distribució i la difusió no funcionen", es lamenta Latino. En el mateix sentit parlen altres músics com Joan Soler, Ramón Cardo

o Ximo Tébar, que precisament per ser alguns dels *jazzmen* valencians més destacats del panorama actual i per l'excel·lent trajectòria que han quallat en els últims anys no haurien de tenir dificultats. Més aviat al contrari. "Avui dia –explica Joan Soler, que l'any passat va traure juntament amb Ramón Cardo un treball excel·lent, *Old Portrait*, no sense dificultats amb la distribució– el problema no és gravar un disc, sinó que arribe al públic. Els grans centres de venda són poc tendents a comprar discos de jazz, i menys encara si no són de les grans estrelles." "La distribució –afegeix Ramón Cardo– es veu afectada pel fet que el mercat del jazz és relativament reduït i, és clar, el valencià encara més. Els venedors volen vendre, i no els importa que s'escote el nostre disc mentre tinguen les prestatgeries plenes de Bisbals i etcèteres."

Per fer front a aquesta situació, el guitarrista Ximo Tébar, potser un dels jazzistes valencians més coneguts fora de les nostres fronteres, va decidir crear la pròpia productora, Omix Records. "Tre-

Els guanyadors dels últims premis Promusics. D'esquerra a dreta, Ximo Tébar, Pep Cantó, Felipe Cucciardi, David Pastor, Ester Andújar, Ricardo Belda, Joan Soler i Ramón Cardo.

ballar per a una multinacional –puntualitza Tébar, que ha estat l'únic músic de jazz de l'estat que ha treballat amb una gran empresa, la Warner– és fantàstic si vens molts discos, però si no és pitjor. I Omix Records no és més que una resposta a les mancances del mercat, creada per donar la cobertura i la distribució que es mereixen els nostres treballs.”

A banda d'editar els propis treballs, Tébar s'ha encarregat de donar oportunitats a alguns dels més prometedors jazzistes valencians. Així, el trompetista David Pastor i la cantant Ester Andújar han vist realitzat recentment el somni d'editar un disc en solitari. I en el cas de la jove cantant, amb molt bons resultats, ja que el disc s'ha esgotat dues vegades. “Veure el teu treball d'anys publicat en un disc –apunta Ester Andújar– provoca una satisfacció enorme. Però al final t'acabes adonant que el jazz interessa poc i que, a les empreses, els costa molt fer apostes a llarg termini, que és el que necessita aquesta música.”

Com Ester Andújar i David Pastor, molts altres valencians han començat a fer-se un nom en el panorama jazzístic. Els trombonistes Carlos Martín i

Toni Berenguer, els saxofonistes Jesús Sentandreu i Javier Vercher, l'excel·lent pianista Albert Sanz, que actualment està ampliant estudis a Nova York, o el guitarrista Carles Dénia, resident a Holanda i que acaba de publicar amb el contrabaixista alemany Uli Glaszmann un disc d'homenatge a Bill Evans, són alguns dels exemples de la bona salut del jazz valencià.

El fet que una nova generació de joves –molts d'ells procedents de la cultura de les tradicionals bandes de música i que per tant han pogut gaudir d'una educació musical en condicions– s'haja situat amb èxit al costat dels Sambeats, Solers, Cardos, Tébars i companyia, la majoria dels quals es dedica a l'ensenyament, no vol dir, però, que haja estat fàcil assolir aquesta situació. “Els programadors –constantament Francisco Blanco, de Sedajazz– prefereixen els noms estrangers, americans si pot ser, que queda millor.” “I si a més de dir-se James Williams, per exemple, resulta que és negre, doncs encara millor”, ironitza Ramón Cardo. “En canvi –afegeix Joan Soler–, això no passa a la resta d'Europa. Però ja se sap que ací els prejudicis no ens deixen viure.”

Cantar per entendre's. Si els instrumentistes pateixen les conseqüències del que ells mateixos anomenen “la ignorància dels programadors”, les veus –sobretot femenines– que decideixen llançar-se a l'aventura del jazz ho tenen encara més difícil. “Una valenciana cantant jazz en anglès... no s'ho creu ni la crítica ni la gent que t'escolta”, comenta Ester Andújar. “Per això –afegeix– vaig decidir expressar-me en la meua llengua natural, és a dir, fer lletres en castellà i també algunes en valencià perquè pense que el jazz està per damunt de les llengües i que, al cap i a la fi, el que interessa és arribar al públic.” “La veu –opina la cantant Eva Dénia, que l'any passat va publicar el seu primer disc en solitari, *Adéu tristesa*– ha estat una tradició aliena a la nostra cultura.”

Dénia, una de les veus més veteranes del jazz valencià, ha estat una de les poques que des del principi va apostar per fer absolutament seues les lletres més conegudes. “Cantar jazz en valencià ha estat una opció molt personal, i sé que hi ha gent que no ho acaba d'entendre, però també sé que hi ha persones que els agrada, i això per a mi ja és suficient. Al final, pense, tots ens hi anirem acostumant.”

Les dues cantants, juntament amb Arantxa Domínguez, Pepa Blasco i Cristina Blasco, han encetat recentment un projecte tan singular com interessant. Es tracta de Dóna'm jazz, impulsat per la productora Project 21, que ha reunit les cinc dones més representatives del jazz cantat, amb estils i trajectòries diferents, a través d'una sèrie de concerts que a fi d'any es traduiran en l'edició d'un disc conjunt.

Com el projecte Dóna'm jazz, però més en la línia primitiva de Sedajazz, al 1998 un grup de joves va decidir encetar una iniciativa anomenada Clau de Lluna, adreçada sobretot a activitats formatives. Des d'ací han anat sorgint amb el temps diverses formacions que han convertit Clau de Lluna en una empresa de *management* de grups de jazz amb la intenció, segons el coordinador, Enric Ortega, d'"oferir un catàleg de formacions que cobresca tots els estils del jazz". Per a Ortega, “la

A dalt a l'esquerra, el guitarrista Ximo Tébar, i a baix, el grup que encapçalen el saxofonista Ramón Cardo i el guitarrista Joan Soler. A la dreta, una de les actuacions al club Jimmy Glass de València, un dels pocs que programa jazz i que aposta pels joves valors.

revitalització del jazz i la incorporació de gent jove ens ha servit de referent. [...] De moment no ens ha anat malament, però –Enric Ortega posa el dit a la nafra– necessitem l'ajuda de les institucions per desenvolupar el nostre projecte.”

La manca de subvencions, de fet, no afecta només els joves de Clau de Lluana. “El jazz –admet el reconegut pianista Ricardo Belda– és una música minoritària, i hem de treballar amb aquest hàndicap. Això no vol dir, però, que no es pugui ajudar la gent que s'hi dedica.” Per exemple, segons explica Latino, a través d'un circuit subvencionat de sales que habitualment programen jazz, o, com diu Joan Soler, amb la creació d'una “xarxa de distribució paral·lela que faci arribar els nostres productes al gran públic”.

Juntament amb la manca d'una política que done suport decididament a aquest tipus de música, tot i que l'Institut Valencià de la Música (IVM) i la SGAE han encetat algunes línies interessants en aquest sentit, els professionals del jazz, com els artistes en general, han d'assumir les regles d'una fiscalitat complexa i excessivament dura. “Normalitzar la situació laboral i fiscal

dels músics –comenta Ximo Tébar, president de Promusics– i dignificar la nostra feina és una de les línies principals d'actuació de l'associació.” “De vegades –bromeja Ramón Cardo– fa la sensació que els artistes, fiscalment, som com una mena d'OFNIS (objectes fiscals no identificats)”.

La necessitat del directe. Els que també se les han d'arreglar “trampejant” són els propietaris dels clubs de jazz, que, paradoxalment i tenint en compte l'enorme ventall de possibilitats, a València es poden comptar amb els dits d'una mà (Jimmy Glass, Black Note, La Linterna i pocs més). De fet, aquesta és una de les principals demandes dels mateixos músics, que consideren aquests locals com el planter, el lloc ideal per crear bons músics i bona afició. “La normativa per poder tindre actuacions en directe és tan dura que es fa molt difícil fer una programació continuada, que és el que necessiten tant els músics com el públic”, assegura Chevi Martínez, propietari del Jimmy Glass.

Chevi, que ha estat un dels pocs que ha apostat pel jazz de qualitat i per donar cabuda als joves músics valencians més que a les estrelles consagrades,

creu que caldria promoure un circuit estable i real d'actuacions. “De músics, de gent i de qualitat, n'hi ha de sobres. El que falten són sales i apostar pels joves, que són el futur del jazz”, remarca.

Tot i els problemes amb la manca de clubs, amb la fiscalitat, amb la distribució o amb la competència dels noms estrangers, el futur immediat del jazz valencià, almenys discogràficament parlant, es preveu mogut. Només aquest any, Ramón Cardo (*Per l'altra banda*), Ximo Tébar (*Embrujado*), Ricardo Belda, Lluís Llario i Felipe Cucciardi (*My ideal*) i Ester Andújar (amb un nom encara per decidir) publicaran nous treballs, donant d'aquesta manera una continuïtat a l'impuls que s'ha anat consolidant des de mitjan dècada dels noranta.

Els clubs de jazz, però sobretot els festivals, que al País Valencià tampoc no són excessivament nombrosos, han de donar l'empenta definitiva. No debades, la màgia del directe continua sent l'*alma mater* d'aquest estil que el segle XX va convertir en la música clàssica per excel·lència.

Rosanna Melià